

Sulkowsky Zoltán és Bartha Gyula

Világkörüli út 8 év alatt egy motorkerékpáron

(1928-1936)

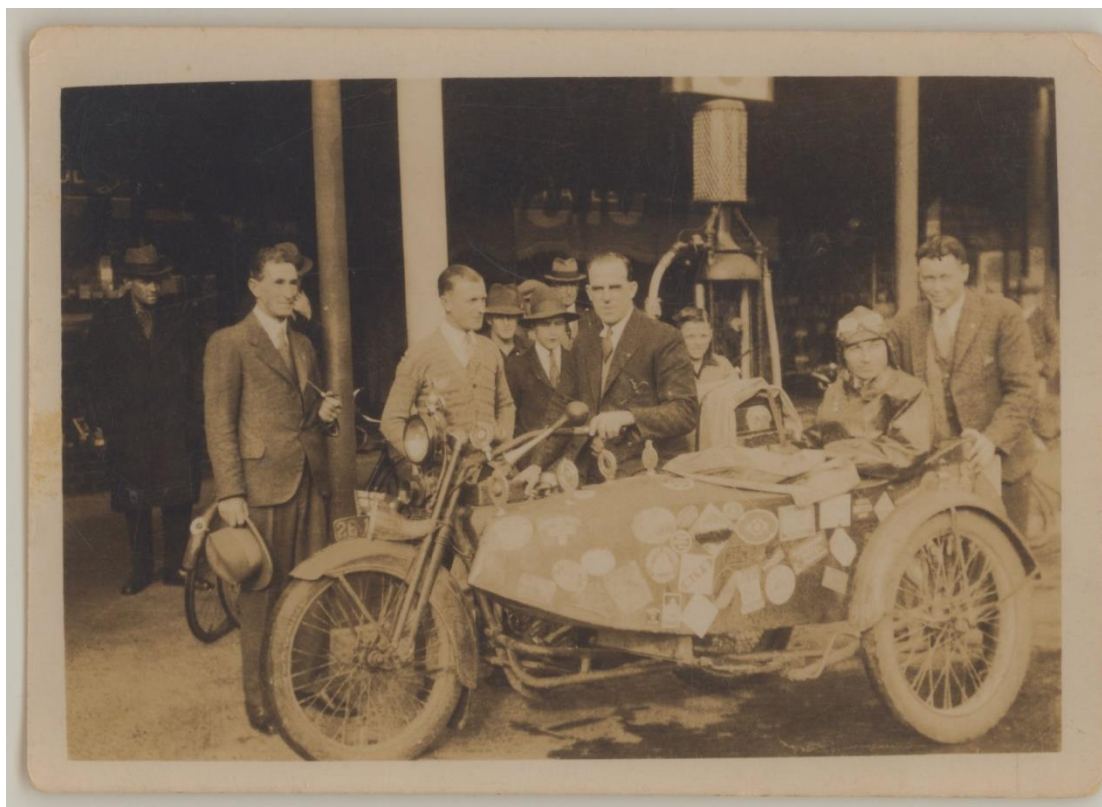
A két fiatalember **megélhetést keresve indultak el Olaszországba a gazdasági világválság idején 1928-ban.** Az utazás értelmi szerzője valószínűleg Sulkowsky Zoltán volt, aki a Ludovikán és a Műegyetemen is tanul, de látva a diplomások kilátástalan helyzetét, ezért felhagyott tanulmányaival. **Milánóban döntötték el, hogy elindulnak világot látni.** Alapvető műszaki képesítésük, nyelvtudás, határozott fellépés, hihetetlen akaraterő minkét ember fontos jellemzője volt. **Párizsban vásároltak egy Harley-Davidson típusú oldalkocsis motorkerékpárt.** Azért esett erre a típusra a választásuk (amellett, hogy nagyon erős, strapabíró jármű), mivel ehhez mindenhol találtak alkatrészt. A választás jónak bizonyult, hiszen **8 éves úton** esőben, szélben vitte őket a motor. Kevesen tudják, de **kezdetben hárman ültek a Harley-n: velük tartott Mimi, a bohém, fiatal festőnő.** Azonban a **Közel-Keleten megbetegedett, és úgy döntött, nem folytatja az utat,** ekkor szegődött Sulkowskyék mellé **Hadzsi, a kutya, aki egészen Indiáig kísérte őket.**

Hadzsi a harmadik útitárs

Az utazás 1928 augusztusában indult. Európát bejárva India, Ausztrália után az utazás legnehezebb szakasza következett Délkelet-Ázsiában. A Hawaii-szigetek érintésével érkeztek meg San Franciscóba. Ezután két év alatt bejárták Dél-Amerika országait. 1936-ban érkeztek haza. Rio de Janeiróból Angliába, majd haza érkeztek.

Hogy mennyire **nem volt könnyű dolga a párosnak**, azt remekül példázza, hogy minduntalan életveszélyes kalandokba keveredtek. Szíriában például útonálló beduinok próbálták lelőni őket, hogy megszerezzék javaikat. Végül csak azért menekültek meg, mert iszkolás közben kiépített műútra bukkantak, ahol a V2-es Harley-Davidsonnal már lerázhatták a támadókat. **Indiában** sem volt könnyebb dolguk, hiszen az infrastruktúra hiánya miatt **nap mint nap gondot jelentett a 8-10 litert fogyasztó Harley tankolása**, a folyamatos kolera- és leprajárványok miatt pedig szó szerint közvetlen életveszélyben zajlottak mindennapjaik, s az **ivóvíz beszerzése is állandó problémának bizonyult. Ausztrália** elhagyatott, vadregényes ösvényein például meghibásodott a Harley. Már-már mesébe illő, ahogy megoldódott a helyzetük: miután napokig rostokoltak egyhelyben, s **szinte az összes vizük és élelmük elfogyott**, egy tevekaraván jött arra, melynek segítőkész tagjai szekéren bevitték a kalandorokat, valamint gépüket a legközelebbi városba, ahol egy hét alatt megoldották az alkatrész beszerzését.

Indulás Adelaidből (Ausztrália), a motorkerékpár mellett búcsúzkodó emberek.

Az oldalkocsiban Bartha Gyula

Az utazásról a Földgömb hasábjain és könyv formájában is beszámoltak. 8 év alatt 170 ezer km-t tettek meg és 68 országa jutottak el. Az utazás különösen nagy érdeme, hogy mecénások, állami támogatás nélkül sikerült megvalósítaniuk. Saját kiadású füzetek, képeslapok árusításából, autóklubokban tartott előadásokból sikerült megvalósítani az utazást.

Az utazás során számos magas rangú személy fogadta őket:

- Hoover amerikai elnök
- Walker – New York polgármestere
- Hamaguchi japán miniszterelnök

És találkoztak híres korabeli színészekkel is mint **Greta Garbo** és a vámpírfilmek híres főszereplője **Lugosi Béla**.

A legtöbb tárgy sajnos a II. világháborúban elveszett. A nagybátyja hagyatékának megmaradt részét Sulkovszky Endre adta múzeumunknak.

Sulkowsky és Bartha motorkerékpárral Kambodzsa és Vietnám határán

A Széchenyi – Lóczy-féle Kelet-Ázsiai Expedíció

(1877-1880)

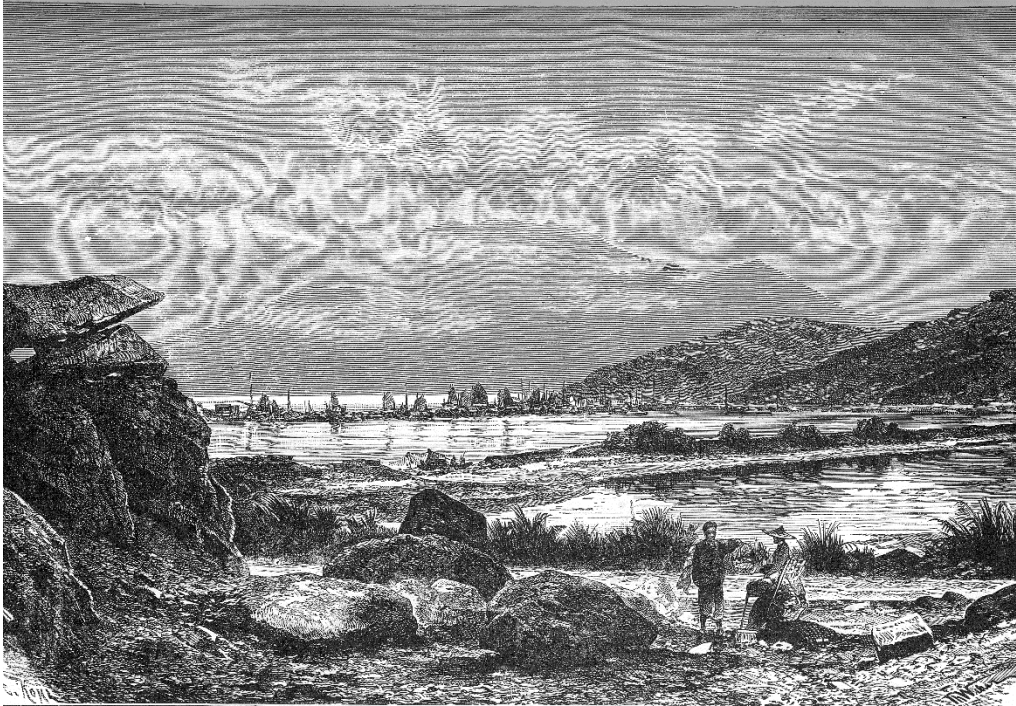

Ázsia megismerésében egyetlen magyar expedíciós kivétel akad: a gróf **Széchenyi Béla** által vezetett kelet-ázsiai kutatóút, melynek tagja volt az ifjú geológus, **Lóczy Lajos**, az osztrák térképész, **Gusztáv Kreitner**, és az erdélyi származású nyelvész, **Szentkatolnai Bálint Gábor**.

Gróf Széchenyi Béla – **gróf Széchenyi István fia** – atyjához hasonlóan maga is szenvedélyesen járta a világot. Bebarangolta Európát, az Amerikai Egyesült Államokat, eljutott Kanadába, és Észak-Afrikába, ahol az Atlasz-hegységben tett vadászkirándulásokat. Tudományos útja egy családi tragédiából fogant. Kétesztendei, boldog házasságot követően elveszítette feleségét, Erdődy Hanna grófnőt, s a fájdalmára keresett enyhülést a nagy ázsiai utazásban.

Az expedíció tagjai **1877. december 4-én** indultak el, majd érkeztek meg **Bombaybe**. Bombayben a Széchenyi-expedíció tagjai elváltak egymástól. A gróf Mysore tartományban, majd a Nilgiri hegységben vadászott. Bálint Gábor Dél-Indiában a tamil nyelvet tanulmányozta. Észak-Indiában Lóczy Lajos és Gusztáv Kreitner érdemi tudományos munkát végeztek.

Lóczy Kalkuttában, a Bengáli Ázsiai Társaság székházában megtalálta elveszettnek hitt Kőrösi Csoma Sándor önéletrajzát és kéziratait. A jeles tudós angol nyelvű önéletrajzát lefordította és a *Khinai Birodalom* című művében publikálta. Ezt követően látogatott el Dardzsilingbe, Csoma sírjához.

Hong-kong látképe az 1880-as években

1878 márciusában, Kalkuttában találkoztak a Széchenyi-expedíció tagjai, s együtt folytatták útjukat Szingapúrba, ahonnan Kreitner és Bálint Sanghajba, Széchenyi és Lóczy Jáva szigetére mentek. **A holland gyarmatosítók uralma alatt álló Jáván Lóczy megmászta a 2915 méter magas Merapi-vulkánt.** Megtekintette a félelmetes utóvulkáni működéseket, a füstölgő szolfatárakat és fumarolákat.

Széchenyi Kreitnerrel Japánba utazott, s felkapaszkodtak a 3776 méter magas, örök hó fedte Fudzsira.

Lóczy Kínában tett útja volt az expedíció legeredményesebb, legtöbb új felfedezést hozó szakasza.

A Széchenyi-expedíció 1878. december 8-án indult el Sanghajból. A tulajdonképpeni expedíció innen indult el. Széchenyi, Lóczy és Kreitner a Jangcén, folyami gőzhajón utaztak tovább.

Észak-Kínában hatalmas kiterjedésű löszfennsíkakat tanulmányoztak, megfigyelték a meredek löszfalak között kanyargó utakat, a löszlakásokat, melyek a kínaiak tízezreinek nyújtottak otthont.

Eljutottak a Góbi-sivatag legdélibb oázisvárosába, Tunhuangba, mely az expedíció nyugati végpontja volt. Lóczyék felkeresték a településtől 24 km-re található barlangokat, melyeket két buddhista szerzetes őrzött. **A mesterséges üregekben a buddhizmus jelképei, szobrok, festmények rejtőztek.** A világtól elzárt, távoli vidéken alig-alig fordult meg európai ember. A szerzetesek elmondták, hogy az üregek freskóit a Han dinasztia idején készítették. Lóczynak feltűnt, hogy az ábrázolások indiai hatást tükröznek. Arra nem volt ideje, sem képzettsége, hogy részletes művészettörténeti kutatásokat végezzen. **Az azonban önzetlenségére jellemző, hogy a látottakra felhívta honfitársa, Stein Aurél figyelmét.** A Kína és India közötti hagyományos, kulturális kapcsolatokat bizonyító barlangok így Stein Aurél felfedezései révén válhattak világhírűvé.

Ezer buddha barlangja Tunhuangban

Az expedíció tagjai Kelet-Ázsiában, szárazföldi úton, több mint tízezer kilométert tettek meg, mely naponkénti átlagban 25 kilométert jelent. **Az expedíció hozadéka több mint hétszáz kilogrammnyi, 19 ládában épségben hazajuttatott ásvány- kőzettani és őslénytani**

gyűjtemény, botanikai anyag, több mint kétezer oldalas beszámoló és nyolc magyarországnyi területet felölelő földtani és topográfiai térkép voltak.

Lóczy egyetemi professzorként felkeltette az érdeklődést tanítványaiban az ázsiai geológiai, földrajzi problémák kutatása iránt. Az ő ösztönzésére **indult el Mandzsúriába a vasútépítő mérnök-geológus, Gubányi Károly, valamint Kína óriásfolyamainak tanulmányozására Cholnoky Jenő és a Tien-San magasfennsíkjainak titkait fürkésző Prinz Gyula. A tunhuangi sziklabarlangok rejtelseit feltáró Stein Aurél a Széchenyi expedíció tapasztalataira és Lóczy útmutatására alapozva tehetette meg világhírű felfedezését.**

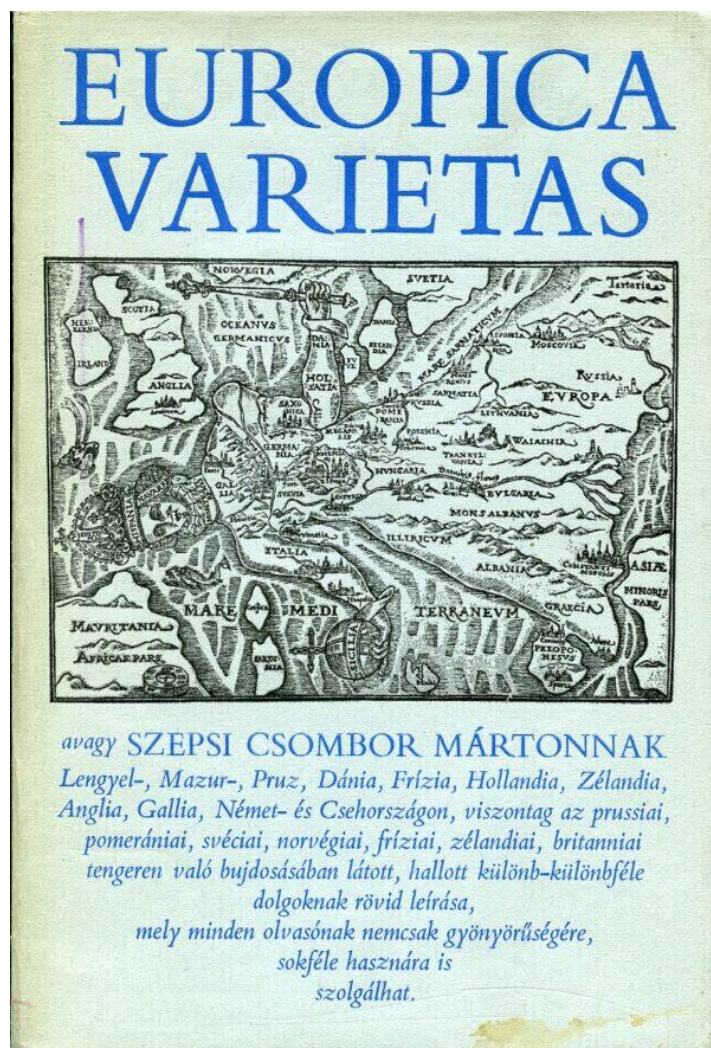

Tibeti népviselet

Szepsi Csombor Márton

(1594-1623)

Az első magyar nyelvű útikönyv szerzője

Magyarországról nagyon sok vándordíák kelt útra, hogy Európa nyugati bővítse tudását. A vándordíákok eleven szálakkal kötötték össze hazánkat Itáliával, Németalfölddel, Németország, Svájc egyetemeivel. Szepsi Csombor Márton egyike volt azoknak a fiatalembereknek, akik egy „inggel és imádságos könyvvel” járták be Európát, élményekre, tapasztalatokra, tudásra fogékonyan. A fiatalember **először** szűkebb szülőföldjét, **Felvidéket**, majd **Erdélyt barangolta be**. 1616-ban barátjával, Liszkai Bálinttal Danckába, a mai Gdanskba utazott, s két évet töltött a Balti-tenger melléki város gimnáziumában. Ezt követően

több lengyel várost keresett fel, majd körutazást tett Dániában, Hollandiában, Angliában, Franciaországban, Németországban, Csehországban és Sziléziában. Hazatértét követően a kassai iskola rektoraként dolgozott.

Legnagyobb érdeme, hogy „*Európica varietas*” (Európai különbségek) című munkája, mely érzékletes és eleven képet ad földrészünk változatosságaiból. Könyvében választ keresett arra, mi boldogíthat egy népet, mitől mehet jobban a sora, s országa hogyan válhat fejlődővé, gazdaggá, erőssé, virágzóvá. Megismerte Európa életének minden arculatát, s a legkülönbözőbb társadalmi rétegek között mozogva közvetlenül tájékozódhatott az emberek szokásairól, életviteléről. Találkozott bizalmatlansággal és vendégszeretettel, lakott lármás, füstös kocsmákban, ahol goromba gazdák és szilaj természetű, mulató legények között kellett nyugovóra térnie. Előfordult, hogy pénzért sem kapott ételt, s találkozott ármánykodással, csalással, visszautasítással.

Rendszeresen összehasonlította a látottakat a korabeli Magyarország állapotaival, párhuzamot vonva és tanulságokat keresve. Előfordulnak szinte hihetetlen elemek, melyek lehet, hogy csak a gazdag fantázia szüleményei. Az ***Európai változatosságok (Europica varietas)*** szerzője gyermeki őszinteséggel írja meg, hogy élményeinek megörökítésében az a szándék vezérelte, hogy megismertesse honfitársait a természet csodáival, az emberek munkájának gyümölcsével, s művével szolgálni akarta Magyarországot, annak hasznát és javát kívánta előmozdítani.

A magyar művelődéstörténet érdekes kötetének szerzőjeként Szepsi Csombor Márton nem mindennapi, úttörő hozzájárulással adott ösztönzést az útirajz irodalomnak. **Sok diák később az ő művéből merítve biztatást indult el Európába, hogy szerteágazó ismeretekkel gyarapíthassa tudását.**

Teleki Sámuel

(1845-1916)

Az Afrika-kutató, akit patás állatnak néztek

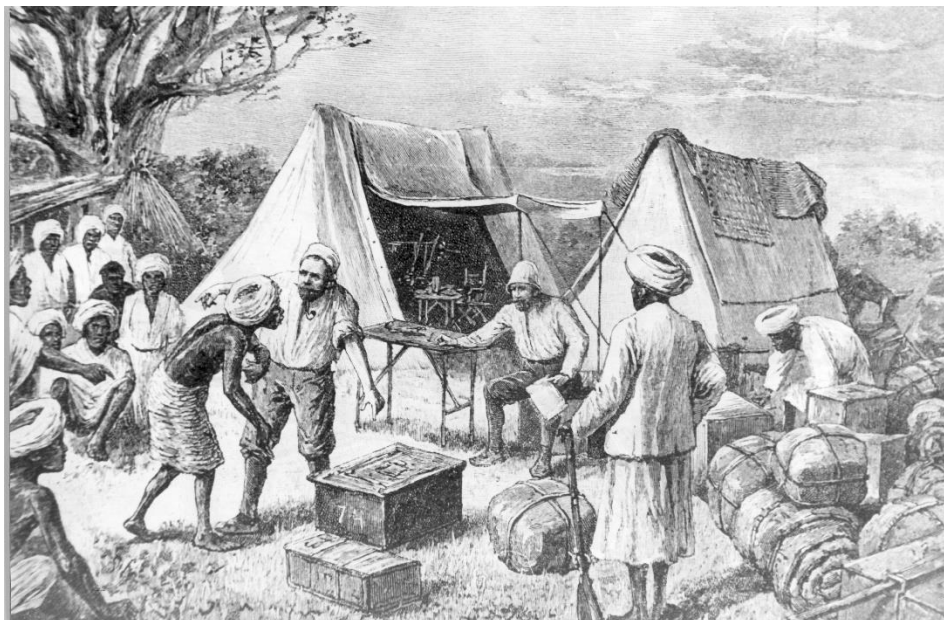
Ő fedezte fel és nevezte el (Rudolf trónörökösről) a Rudolf-tavat és (Rudolf feleségéről, Stefánia belga hercegnőről) a Stefánia-tavat.

Teleki Sámuel 1887-ben indult el többszáz fős expedíciójával az afrikai Baringo-tóhoz „és még egy kicsit tovább...” Nem csoda, hogy úticéljukat így határozták meg, hiszen ekkoriban még nem sokat tudott a tudomány erről a területről, a térképeken is fehér foltként szerepelt.

Az utazás tervét **Rudolf főherceggel**, az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösével **közösen találta ki** Teleki Sámuel. A trónörökös javaslatára **Ludwig von Höhnel** lett az **expedíció térképésze**. Egy másik útitárs pedig Hámisz, a kedves kis cercóf majom volt, aki, ha gazdái leszidták, „szívesen” állt bosszút a teherhordókon, akik, mintegy háromszázan cipelték a felszerelést. A szokásos tárgyak (sátor, fegyverek, élelmiszer, gyógyszerek) mellett 190 láda szövetet és üveggyöngyöt is vittek, hogy ezzel „kedveskedjenek” a törzsi vezetőknek. Ez volt az úgynevezett hongo vagy kényszerajándék, melynek összeállítására nagy tapasztalatú helyi vezetőt fogadtak fel. Ő volt Dzsumbe Kimemeta, aki tanácsaival segítette az expedíciót és

szervezte a mindennapi teendőket. A védelem biztosítását Dualla Idriszre és szomáliai testőrcsapatára bízta.

Az expedíció Zanzibárból indult. Ezzel kezdetét vette egy nehézségekkel teli, de sikeres felfedező utazás. Már az út elején **sok teherhordó megszökött a csomagokkal**, így vesztek el a gondosan összeállított könyvek és térképek, mérőműszerek, ajándéktárgyak egy része. A szállításban segédkező szamarak közül sok nem bírta a terhek cipelését, és néhány az erős sodrású folyókban vesztette életét. A teherhordók folytonos elégedetlensége - **a nehéz terhek, a napi több órai gyaloglás, a nem megfelelő ennivaló** - miatt gyakran kellett Teleki Sámuelnek határozottan fellépni, hogy elkerülje az expedíció sikertelenségét. Volt olyan teherhordó, aki nagyon jó színészi képességekkel játszotta el haldoklását, de a „gonosz szellem” kiűzésére felemlegetett korbács azonnal meggyógyította.

A csomagok kiosztása

A helyi törzsfőnököknek adott ajándékok (hongo) összeállítása is nagy odafigyelést igényelt. Amennyiben a helyi király nem találta az ajándékot megfelelőnek, azt sértésnek vette, és ezzel veszélybe kerülhetett az expedíció tovább haladása, vagy a helyiek által biztosított élelmiszerellátás. A helyi politikai viszonyok befolyásolásában is szerepet játszott az expedíció, bár erre maga Teleki Sámuel sem számított. Mocsi uralkodója, - akit többszöri kérés ellenére sem látogatott meg Teleki Sámuel - képes volt megtámadni Miriáli királyt, a saját vejét, hogy így álljon bosszút, azért, mert Teleki őt többször is felkereste és ajándékokkal halmozta el.

Az élelmiszerellátást a csere mellett vadászattal biztosították. A vadászszerencse azonban kiszámíthatatlan, így volt olyan este, amikor üres hassal tért nyugovóra a karaván. Végül két

zebrát sikerült Teleki Sámuelnek löni, melynek „*húsát elkészítettük és azt találtuk, hogy kitűnő ízű, körülbelül olyan, mint a sült harcsáé.*”

Néhányszor fegyveres összetűzésre is sor került az expedíció tagjai és a helyiek között.

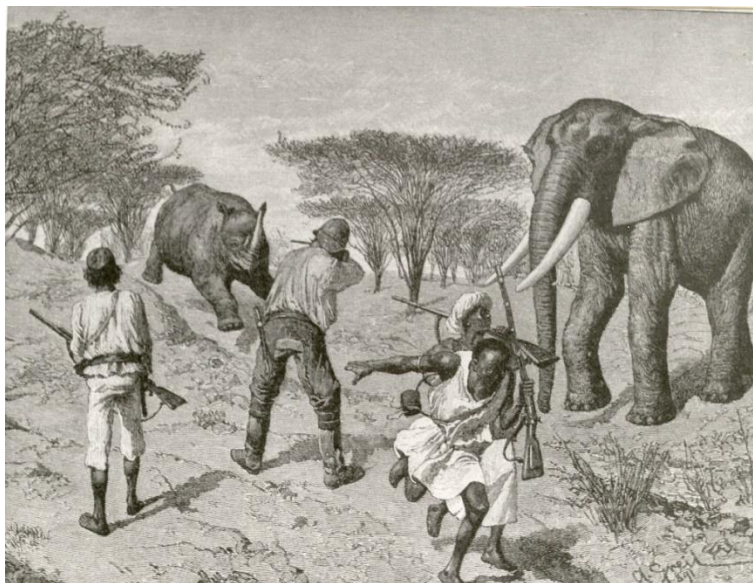
Az egyik ilyen eset volt, amikor Pángáni sziget egyik falujából egy teherhordó megszöktetett egy lányt, mire a helyiek támadással válaszoltak. Az összeütközés eredménye két halott és két sebesült. Teleki Sámuel csak testi épségének veszélyeztetésével tudott a tűzharcnak véget vetni, és egy ökörrrel, melyet a falu vezetőjének küldött vigaszajándékkul a szerencsétlen eset miatt. **Az expedíció nehézségeit jól bizonyítja, hogy Teleki az expedíció végére 45 kg-t fogyott.**

Az expedíció vonulása

A karaván találkozása Kelet-Afrika népcsoportjaival azonban nem csak kellemetlen vagy veszélyes, de néha egész szórakoztató jeleneteket is hozott. A Számbó-hegy közelében nagy csodálattal fogadták Teleki Sámuel, és kíváncsian tapogatták. **Azt hitték valami különös állat, mert a cipőit patának vélték.** Sokszor varázslónak nézték, ezért kérték, hogy gyógyítsa meg a betegeket, vagy a szarvasmarhákat, de néha a fű növesztését is elvárták tőle. Egyik varázsszere az este beállta után elsütött rakéta volt, mellyel mindig nagy sikert ért el a bennszülöttek körében. Olyan területeken is jártak, ahol előtte fehér bőrű ember még nem. Ilyenkor bizalmatlanság, tartózkodás jellemezte a bennszülötteket. „*Különösen nagy mulatságot okozott az egyik morán (maszáj harcos), a ki nyilvánvalóan nem is sejtve, hogy miről van szó, miután az embertömeg, a melynek közepén mi állottunk, áttört, rettentően megijedt és egész elrémlően perdült vissza, midőn hirtelen szemünkbe pillantott.*” A maszájok legkülönösebbnek az étkezési szokásaikat találták. Szívesen nézték, miként esznek

kanállal, késsel, villával. Néha egész tömeg gyűlt össze egy-egy étkezés alkalmával, mert számukra ez volt a nap attrakciója.

Vadászat az expedíció során

Az expedíció végül 3000 kilométeres útja során számos tudományos felfedezést tett. Feltérképezték a Nagy Hasadékvölgy egy jelentős szakaszát. Feljutottak a Kenya-hegy és a Kilimandzsáró hóhatáráig (5310 méter).

Eljutottak addig ismeretlen területekre és **felfedeztek két tavat, melyeknek a Rudolf (Jáde tengerként említett tó) a Stefánia (Mai neve Chew Bair, Etiópia déli részében.) neveket adták.** A Rudolf-tótól délre **leírtak egy működő tűzhányót, melyet Teleki Sámuel tiszteletére Teleki-vulkánnak neveztek el.** Ez az egyetlen magyar név Afrika térképén. Még ma is így megtaláljuk a térképeken, noha számos európaiak által adott földrajzi nevet megváltoztattak az afrikaiak. Olyan bennszülött törzsekről számoltak be, amelyekről alig voltak ismereteink előtte. Értékes **néprajzi tárgyakat (több, mint 400) is gyűjtöttek a legtöbbet a maszaj és kikuju törzsektől** mely az alapja lett a későbbi Néprajzi Múzeum Afrika gyűjteményének. **A térség állat- és növényvilágát is kutatták. Az általuk begyűjtött fajok közül 6 virágos növény és egy májmoha is őrzi Teleki Sámuel nevét.** A Kenya hegyen élő egyik óriás Lobelia fajt a grófról Lobelia telekii névre keresztelték. A kenyaiaiak, pedig tiszteletük jeléül elneveztek róla a Kenya-hegy nyugati oldalán egy völgyet, egy menedékházat és egy tengerszemet. Ma pedig minden kenyai gyerek megtanulja, ki volt Teleki Sámuel a neves magyar utazó.

A Senecio telekii nevű növény

A Rudolf-tó, mely Rudolf főhercegről kapta a nevét

A Teleki-vulkán madártávlatból